

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 351.355.327

МОЖЛИВІ РИЗИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ КОНТРОЛЮ НАД ОЗБРОЄННЯМ

О. В. Матвєєнко,

аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президентові України

Розглядається комплексний підхід для введення законів управління ризиками у тісному взаємозв'язку із законами менеджменту та завданнями держави, що мають вирішуватися в площині контролю над озброєнням.

На прикладі Національного комітету з питань роззброєння простежується спільний комплекс заходів, пов'язаний із верифікацією інформаційного простору для вдосконалення військово-політичних засобів протидії гібридній війні, що за відповідних умов мало б значно ефективніший вплив на деескалацію сучасних російсько-українських відносин.

Запропоновано нові форми взаємодії архітектури національної та європейської безпеки шляхом упровадження оптимізації та реформування організаційно-правових засад державного контролю над озброєнням через аналіз ризиків у державно-управлінській площині. Досліджено сучасний верифікаційний інструментарій із наданням законопроектів підвищення ефективності його практичних складових.

Ключові слова: ризики, контроль над озброєнням, верифікаційна діяльність, національна безпека, державне управління.

O. V. Matvieenko,

Graduate student of globalization, European integration and national security management, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

POSSIBLE RISKS OF THE ORGANIZATIONAL STRUCTURE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF ARMS CONTROL

The introduction of a comprehensive approach to risk management laws is considered to be solved in close relationship with the laws and objectives of management of the state in the plane of arms control.

On the example of the National Committee for Disarmament the common set of measures connected with verification information space to improve military and political means to counter a hybrid war is traced. These appropriate conditions would significantly impact on the effective de-escalation of modern Russian-Ukrainian relations.

The new forms of cooperation between national and European architecture of security optimization and implementation of reform institutional and legal framework of state for arms control through risk analysis in the state-management plane are proposed, modern verification tools with the provision of legislative proposals to improve its practical components are studied.

Key words: risks, arms control, verification activities, national security, public administration.

A. B. Матвеевко,

аспірант кафедри глобалістики, євроінтеграції та управління національною безпекою, Національна академія державного управління при Президенті України

ВОЗМОЖНЫЕ РИЗИКИ ОРГАНИЗАЦИОННОЙ СТРУКТУРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ КОНТРОЛЯ НАД ВООРУЖЕНИЕМ

Рассматривается комплексный подход введения законов управления рисками в тесной взаимосвязи с законами менеджмента и государственными задачами в сфере контроля над вооружением.

На примере Национального комитета по вопросам разоружения прослеживается общий комплекс мероприятий, связанный с верификацией информационного пространства для совершенствования военно-политических средств противодействия гибридной войне, что при соответствующих условиях должно оказать значительно более эффективное влияние на деэскалацию современных российско-украинских отношений.

Предложены новые формы взаимодействия архитектуры национальной и европейской безопасности путем внедрения оптимизации и реформирования организационно-правовых основ государственного контроля над вооружением через анализ рисков в государственно-управленческой плоскости. Исследован современный верификационный инструментарий с предоставлением законодательных предложений повышения эффективности его практических составляющих.

Ключевые слова: риски, контроль над вооружением, верификационная деятельность, национальная безопасность, государственное управление.

© Матвєєнко О. В., 2015

Постановка проблеми. Питання підвищення ефективності імплементації міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням неможливо розглядати без урахування чинників національного та міжнародного правового середовища, коли створюються організаційно-правові засади відповідної структури. При цьому не може розв'язання нагальних проблем суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку перешкоджати збереженню державного суверенітету України. Тому завданням стратегічного характеру для України є, з одного боку, науковий пошук пріоритетних напрямів підвищення ефективності забезпечення військово-політичних зобов'язань держави в системі національної безпеки, а з другого – у межах вказаних напрямів – наукове обґрунтування оптимізації організаційно-правових засад імплементації міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням.

Вказані завдання є комплексною науковою проблемою, тому в межах свого дослідження автор приділив увагу передусім проблемним питанням формування інструментарію впровадження міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням. При цьому головні зусилля сконцентровано на пошуках можливих ризиків організаційної структури державного управління у сфері контролю над озброєнням та їх розв'язанні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нова Воєнна доктрина України, що прийнята у вересні 2015 р., полягає у відмові від політики позаблоковості та відновленні стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію, у зміщенні акцентів у веденні воєнних конфліктів на комплексне використання воєнних і невоєнних інструментів: економічних, політичних, інформаційно-психологічних тощо [1], що є відправною точкою оновлення засад державного контролю над озброєнням крізь призму подальших досліджень. Проблеми розвитку і становлення окремих чинників суб'єктів національної безпеки в контексті військово-політичних зобов'язань держави досліджувалися українськими та зарубіжними науковцями. Серед тих, які розглядали згадану тему або торкалися її теоретико-методологічних основ, слід указати, насамперед, Г.П.Ситника [2], В.І.Абрамова, В.Ф.Смолянюка, В.І.Кириленка, М.М.Шевченка [3]. У наукових працях цих учених простежуються основні форми, сутності та функції ефективної діяльності державного управління в процесі виявлення, прогнозування загроз національним інтересам держави та запобігання їм. В.А.Мандрагеля [4] на основі цивілізаційного підходу підкреслює регіональну відмінність держав, що допомагає враховувати певну специфіку підходів у процесі обго-

ворення проблематики суб'єктно-об'єктного впровадження міжнародних військово-політичних зобов'язань в умовах формування нової структури державного управління у сфері забезпечення національної та міжнародної безпеки. У роботі Л.М.Шипілової [5] розглядаються актуальні питання теоретико-методологічного характеру, невирішеність яких негативно впливає на формування правового поля держави та свідчить про потребу об'єктивного обґрунтування операціоналізації нових понять і категорій національної безпеки в сучасній законодавчій площині. У монографії Б.К.Султанова [6] представлено теоретичні аспекти історії розвитку та існування ОБСЄ, на чому базується сучасний стан та її проблематика, з якими сьогодні стикаються країни-учасниці та їхні державно-управлінські структури в системі міжнародних договорів. Е.П.Міцкевич [7] досліджує взаємодію організаційних засад у політиці наддержав, витоки формування теорії та історії їх взаємовідносин. Сучасні теоретико-методологічні аспекти управління ризиками в діяльності органів державної влади, системні і специфічні принципи управління ризиками аналізуються в роботі О.Б.Білявської [8].

Наукові доробки зазначених науковців формують у вказаному сенсі базис організаційно-правових засад державного управління, передусім у фундаментальному обґрунтуванні прийняття рішень, пов'язаних із національною безпекою. Водночас аналіз ризиків в історичному контексті створення організаційно-правових засад державного контролю над озброєнням не проводився; відсутні практичні законодавчі ініціативи державно-управлінських позицій упорядкування системи складових міжнародних військово-політичних зобов'язань держави.

Визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Забезпечення національної безпеки нашої держави, крім визначеного законодавством, значною мірою ґрунтується на функціонуванні й розвитку міждержавних структур архітектури європейської безпеки в системі євроатлантичної інституалізації. Якісність параметрів нових форм застосування сучасного інструментарію державотворення є одним із ключових факторів безпечного розвитку держави, що відображається на показниках національної безпеки. Основними ознаками цих показників мають стати обґрунтування необхідних законодавчих пропозицій із посилення гарантій забезпечення безпеки кордонів України, створення сприятливого оточення навколо України, деескалація російсько-українського конфлікту з урахуванням його міжнародно-правового врегулювання.

Мета статті – розкрити нові форми взаємодії архітектури національної та європейської безпеки шляхом упровадження оптимізації та реформування організаційно-правових засад державного контролю над озброєнням через аналіз ризиків у державно-управлінській площині, дослідити сучасний верифікаційний інструментарій із наданням законотворчих пропозицій підвищення ефективності його практичних складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначальною передумовою ефективного функціонування державно-управлінської системи у сфері контролю над озброєнням є організаційна структура державного управління, зорієнтована на забезпечення належної реалізації цілей і завдань. Цілі та функції як держави, так і державного управління базуються на її конституції. Якщо державу можна інтерпретувати як певну сукупність взаємопов'язаних управлінських структур, що дають змогу забезпечувати здійснення єдиної державної влади в усій повноті і різноманітті її конституційних функцій, то державне управління притаманне всім гілкам влади і певною мірою є субстанцією держави. Тому управлінський характер і правова природа функцій держави зумовлюють набуття державним управлінням таких специфічних ознак, як функції управління, що виконуються спеціальними суб'єктами, які формуються переважно державою, діють за дорученням держави, наділені необхідними повноваженнями державно-владного характеру та функціонують у межах компетенції, визначеної для них у відповідних правових актах [9].

Ці принципи мали бути закладені у процесі створення міжвідомчого державного органу погодження і координації політики України в галузі роззброєння та контролю над озброєнням за визначенням завдань незалежної та самостійної країни. Згідно з Указом Президента України [10] було створено міжвідомчу комплексну структуру – Національний комітет України з питань роззброєння (НКР) під загальним керівництвом Міністерства закордонних справ України (МЗС), як таку, що виконуватиме міждержавницькі функції, але буде ґрунтуватися на суб'єктах національної безпеки передусім саме сектору безпеки та оборони.

НКР проіснував з червня 1992 р. більш ніж 10 років та був розформований згідно з Указом Президента України від 9 вересня 2002 р. [11]. правонаступники НКР – органи державної служби МЗС України та Міністерства оборони України. Для оцінки ефективності організаційно-правових засад верифікаційної діяльності України у сфері контролю над озброєнням слід розглянути основні засади НКР. Отже, головними завданнями Націо-

нального комітету України з питань роззброєння були: міжвідомча координація робіт з питань підготовки рекомендацій щодо визначення, погодження та коригування напрямів зовнішньополітичної діяльності України в галузі міжнародної безпеки і роззброєння та контролю над озброєнням; контроль за реалізацією угод у галузі міжнародної безпеки і роззброєння, учасником яких є Україна; здійснення заходів щодо забезпечення виконання зобов'язань України, пов'язаних з інспекційною діяльністю, відповідно до угод у галузі міжнародної безпеки і роззброєння на території України та поза її межами.

Головою НКР було призначено заступника Міністра закордонних справ України. Президентом України визначалось у місячний строк подати на розгляд Кабінету Міністрів України проект Положення про цей Комітет та пропозиції щодо структури і штатної чисельності його апарату. Кабінету Міністрів України ставилося завдання щодо вирішення питання матеріально-технічного і фінансового забезпечення НКР.

НКР – міжвідомчий державний орган погодження і координації політики України в галузі роззброєння та контролю над озброєнням, здійснював діяльність під загальним керівництвом Міністерства закордонних справ України і був підзвітним Президентові України. Членами НКР України за посадами були керівники або їх заступники центральних органів державної виконавчої влади, перелік яких визначав Президент України.

Сукупністю функцій державного управління й управлінських функцій органів державної влади у їх взаємодії є функціональною структурою державного управління. Ця структура забезпечує управлінський взаємозв'язок держави як суб'єкта управління із суспільною системою та внутрішню динамічність її як системи, що управляє. Базовою конструкцією функціональної структури державного управління виступають функції державного управління, навколо яких і для яких формуються управлінські функції самих органів державної влади. У результаті кожна функція державного управління здійснюється через певний комплекс управлінських функцій цих органів, розподілений по «вертикалі» та «горизонталі». У нашому випадку на характер і конфігурацію функціональної структури державного управління НКР впливало багато чинників: сукупність цілей, завдань, функцій та повноважень держави, у тому числі соціальна спрямованість держави; стан розвитку громадянського суспільства; рівень самоуправління об'єктів управління; рівень централізації й децентралізації. Тому виникли реальні складнощі в тому,

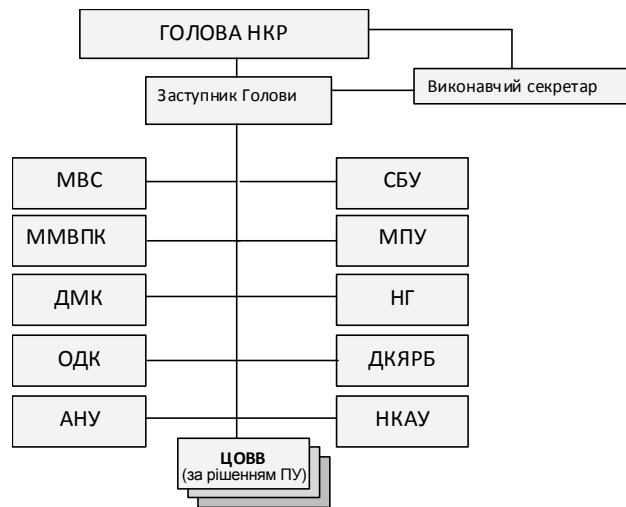
щоб у функціональній структурі НКР підтримувати результативність і ефективність, з одного боку, гнучкість і адаптивність до цілей, що змінюються, – з другого.

З метою забезпечення результативності й ефективності функціональної структури державного управління в основу її формування слід покласти системно-функціональний аспект системного підходу [12] координації заходів органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин, зокрема пов'язаних з участю міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у роботі міжнародних організацій та їхніх органів, а також здійснення загального нагляду за виконанням міжнародних договорів України, у тому числі й іншими сторонами, додержанням прав, що впливають із таких договорів для України.

Це дає змогу посилити об'єктивізацію функцій управління, тобто прив'язку до управлінських потреб та інтересів об'єктів управління; чітко окреслити перелік управлінських функцій, закріплених за кожним рівнем органів влади чи органів місцевого самоврядування виходячи з того, що кожен вищий рівень має брати на себе реалізацію тільки тих управлінських функцій органів, які не в змозі здійснити нижчі за організаційно-правовим статусом.

Використання системно-функціонального аспекту системного підходу покликане забезпечити належне юридичне оформлення управлінських функцій органів державної влади і відповідне їх закріплення в компетенційних актах цих органів. У свою чергу, це сприятиме вдосконаленню правового статусу органів державної влади та органів місцевого самоврядування і поліпшенню їх управлінської діяльності, оскільки правове закріплення (узгодження по вертикалі й горизонталі) управлінських функцій органів у їх компетенції дає можливість конкретизувати зміст управлінських впливів різних органів із урахуванням характеру їх взаємозв'язків з об'єктами управління та іншими органами. Системно-функціональний аспект системного підходу дає змогу розкрити і такий аспект функціональної структури державного управління, як обґрунтування типових моделей реалізації управлінських функцій для різних ланок організаційної структури державного управління. Адже хоч би якими специфічними були об'єкти управління, як при аналізі структури НКР та відповідних причетних органах державної влади (див. рисунок), або їх територіальних і галузевих підсистем, у них можна виділити певний набір потреб в управлінських впливах, якому має відповідати і набір управлінських функцій органів державної влади. Так, членами НКР України за посадами були перший заступ-

ник або заступник керівника Міністерства внутрішніх справ України (МВС), Служби безпеки України (СБУ), Міністерства машинобудування, військово-промислового комплексу і конверсії України (ММВПК), Міністерства промисловості України (МПУ), Державного митного комітету України (ДМК), Командуючого Національною гвардією України (НГ), Державного комітету у справах охорони державного кордону України (ОДК), Державного комітету України з ядерної та радіаційної безпеки (ДКЯРБ), Національного космічного агентства України (НКАУ), Академії наук України (АНУ), а також керівники інших центральних органів державної виконавчої влади (ЦОВВ), перелік яких визначав Президент України.

Структура причетних органів державної влади НКР

Багато з існуючих на той час органів державної влади перебувало у стадії формування. Це пов'язано, по-перше, зі створенням нових державних структур у новій незалежній країні. По-друге, державницько-управлінські структури лишилися як спадок старої радянської системи, що потребувало суттєвої оптимізації. По-третє, слід брати до уваги значну інерційність гігантського єдиного радянського механізму єдиної системи, що в секторі безпеки та оборони керувалося з єдиного центру та під єдині завдання. У сукупності це створює систему ризиків, що потребують розв'язання на державному рівні. Оскільки управління ризиками – це специфічний вид діяльності, його відносини і залежності формуються під впливом власних законів. Тому доцільно розглядати ці закони комплексно, у тісному взаємозв'язку із законами менеджменту, державного управління [8] та завданнями державної ваги, що мають вирішуватися в площині контролю над озброєнням (див. таблицю).

Вплив законів управління на управління ризиками у сфері контролю над озброєнням

№ з/п	Назва закону	Прояв вимог закону на прикладі НКР	Урахування вимог закону при управлінні ризиками у сфері державного контролю над озброєнням
1	Композиція та пропорційність	Усі цілі НКР повинні бути спрямовані на підтримку основної мети більш загального цільового характеру	Цілі управління ризиками НКР повинні виходити з основної мети діяльності міжнародних організацій з контролю над озброєнням для забезпечення виконання міжнародних договорів та угод
2	Синергія	Сума комплексної системи цілісного НКР не дорівнює арифметичній сумі кожного з його відомчих складових елементів	Завдання керівника НКР полягає в тому, щоб за допомогою управління ризиками знайти найбільш оптимальний набір елементів системи (організації) в окремо визначений період часу
3	Інформованість-упорядкованість	В організаційному порядку НКР не може бути більшого порядку, ніж в упорядкованій інформації	Створення, розвиток та забезпечення умов нормального функціонування ефективної системи збирання, обробки, збереження і передачі інформації в НКР, необхідної для прийняття зважених адекватних і обґрунтованих управлінських рішень
4	Онтогенез	Визначає сукупність перетворень системи НКР упродовж її життєвого циклу із реорганізацією міжвідомчих структур залежно від змін функціоналу	На кожній з фаз умовного життєвого циклу НКР (становлення – 1992, розквіт – період 1994–1999, занепад/реорганізація/ліквідація – 2002) на її діяльність впливають різні ризики, а відповідно, і механізми управління ризиками будуть різнитися
5	Єдність аналізу і синтезу	Нерозривність і взаємодія аналізу й синтезу структури НКР забезпечує прагнення системи до оптимальної самореалізації	Завдання аналізу в управлінні ризиками в НКР – це визначення тенденцій, які характеризують стан і динаміку об'єкта та його елементів. Завдання синтезу – проектування, побудова з урахуванням ризиків оптимальної структури такої системи роботи, за якої найкращим чином будуть реалізовані задані нею функції та зменшені ризики
6	Самозбереження	Оскільки НКР як система прагне зберегти саму себе як цілісне утворення, то й більш економно витрачає свій внутрішній та зовнішній сумарні ресурси	Головною метою управління ризиками НКР є здатність розпізнання небезпеки і оперативне реагування на неї з найбільшою ймовірністю уникнути її або зменшити негативний вплив
7	Економія часу	Одержання системою результату за мінімальної кількості часу	Витрачання часу на управління ризиками таким чином, щоб запобігати негативним подіям у часі

Правильно підібрана комбінація управлінських функцій зазначених органів, зумовлена цілями управління, з урахуванням наведених ризиків значно сприяє підвищенню результативності та ефективності державного управління. Однак оптимізація управлінської структури найчастіше здійснюється після її апробації за відповідний проміжок часу, що наочно продемонструвало існування НКР.

Перехід України до правової демократичної держави, становлення в ній соціально орієнтованої ринкової економіки вимагає постійної уваги до коригування функціональної структури державного управління, що відбулося з НКР.

Таким чином, оптимізувати організаційно-правові засади у сфері контролю над озброєнням можливо шляхом удосконалення практичної складової імплементації міжнародних договорів через діяльність органу військового управління Генерального штабу Збройних Сил України [13]. Побудова організаційної структури державного управління, розміщення і взаємодія її елементів, вертикальні та горизонтальні зв'язки, форма зв'язків формуються під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх об'єктивних і суб'єктивних умов та факторів, а саме: конституційно визначеної форми держави; конституційно визначених функцій

держави, а також цілей і функцій державного управління; демократизму і стилю державного управління; державної політики; стану і розміщення об'єктів управління; компетентності управлінських кадрів; інформаційного забезпечення державного управління.

Сучасні умови агресивної політики країни-сусіда підкреслили важливість концептуальних законодавчих документів, які переглядаються для формування законодавчих ініціатив щодо контролю над озброєнням, актуалізували питання з контролю інформаційного. Тож на сьогодні має місце значне розширення кола таких завдань, як верифікація інформаційного простору спільно з новоствореним Міністерством інформаційної політики України. У цьому сенсі слід розглянути спільний комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення військово-політичного інструментарію протидії гібридній війні на користь певної держави. Це мало б значно ефективніший вплив на досягнення мети – деескалації військової кризи.

З урахуванням цього та підсумовуючи викладене, зауважимо, що існує нагальна потреба в розробленні законодавчого документа щодо здійснення зовнішньої політики. Таким законодавчим актом може бути Закон України «Про основи верифікаційної діяльності України у сфері контролю над озброєнням», який визначатиме основні напрями зовнішньої політики стосовно верифікаційної діяльності у сфері контролю над озброєнням із дефініцією нових організаційно-правових засад органів державного управління, передбачених міжнародним правом, дипломатичними, військово-

во-політичними й іншими засобами та методами. Для теоретико-методологічних засад цього слід розглянути основні постулати укладання договорів у зазначеній сфері діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Здійснений аналіз, а також низка обставин, які суттєво ускладнюють умови, у яких приймаються державно-управлінські рішення для забезпечення національної безпеки у військово-політичному вимірі, актуалізують питання щодо подальших законодавчих ініціатив з удосконалення організаційно-правових засад у сфері державного контролю над озброєнням. Крім того, серед подальших напрямів, на думку автора, мають бути: обґрунтування функцій та критеріїв (показників, індикаторів) ефективності управління національною безпекою у військово-політичному вимірі, розробка концептуальних підходів щодо пошуку ієрархії національних інтересів у сфері контролю над озброєнням та ідентифікації загроз щодо їх реалізації в умовах прийняття нової Воєнної доктрини України, нехтування загальновизнаними нормами міжнародного права, що виникли внаслідок російської військової діяльності як в Україні, так і біля її кордонів.

Результати дослідження можуть застосовуватися у сферах антикризового управління державного сектору, адаптації системи державного управління та державної служби до стандартів ЄС, управління інноваційним розвитком політичного простору, що є пріоритетним у наукових дослідженнях Концепції розвитку наукової діяльності Національної академії державного управління при Президентові України [14].

Список використаних джерел

1. Нова Воєнна доктрина виходить з тривалості загрози з боку Росії та вимагає повної сумісності Збройних Сил зі стандартами НАТО. 02.09.2015. [Електронний ресурс] / Офіц. сайт Президента України. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/nova-voyenna-doktrina-vihodit-z-trivalosti-zagrozi-z-boku-ro-35907>
2. Ситник Г. П. Діагностичний метод як інструмент оцінювання державної політики національної безпеки / Г. П. Ситник, В. І. Абрамов // Вісн. НАДУ. – 2013. – № 3. – С. 17–26.
3. Абрамов В. И. Безопасность / В. И. Абрамов // Государственное управление в сфере национальной безопасности : словарь-справочник / сост. : Г. П. Ситник, В. И. Абрамов, В. Ф. Смолянюк и др. ; под общ. ред. Г. П. Ситника. – К. : НАГУ, 2012. – С. 13–17.
4. Мандрагеля В. А. Війна в історії цивілізацій: соціально-філософський аналіз : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03 / Мандрагеля В. А. ; АПН України, Ін-т вищ. освіти. – К., 2006. – 444 с.
5. Шипілова Л. М. Методологічні аспекти реалізації політики національної безпеки / Л. М. Шипілова // Україна-НАТО. – 2006. – № 5. – С. 21–28.

References

1. Nova Voyenna doktryna vykhodyt' z tryvalosti zahrozy z boku Rosiyi ta vymahaye povnoyi sumisnosti Zbroynykh Syl zi standartamy NATO. [The new Military Doctrine comes from the length of the threat from Russia and demands full compliance with the Armed Forces to NATO standards.] 02.09.2015. Official site of the President of Ukraine. [Electronic resource] / Access: <http://www.president.gov.ua/news/nova-voyenna-doktrina-vihodit-z-trivalosti-zagrozi-z-boku-ro-35907>
2. Sytnyk H.P., Abramov V.I. Diahnostychnyy metod yak instrument otsynuvannya derzhavnoyi polityky natsional'noyi bezpeky. [Diagnostic Method as a tool for evaluating national security policy] Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Vol. 3, 2013 pp.17 – 26.
3. Abramov V.Y. Bezopasnost' / V.Y. Abramov // Hosudarstvennoe upravlenye v sfere natsyonal'noy bezopasnosti : slovar'-spravochnyk / sost. : H. P. Sytnyk, V. Y. Abramov, V. F. Smolyanyuk y dr.; pod obshch. red. H.P.Sytnyka. [Public Administration in the sphere of National Security: dictionary] – Kyiv. : NADU, 2012. – pp. 13–17.
4. Mandrahelya V.A. Viyna v istoriyi tsyvilizatsiy: sotsial'no-filosofs'kyy analiz [The war in the history of civilization:

6. Казахстан и ОБСЕ : монография / под общ. ред. Б. К. Султанова. – Алматы : КИСИ при Президенте Республики Казахстан, 2009. – С. 18–19.
7. Ellen Propper Mickiewicz, Roman Kolkowicz International Security and Arms Control. Президента України від 10.12.1992 № 194/92-рп [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/194/92-%D1%Control>. Praeger, New York. 1986-2006. 188 pages.
8. Білявська О. Б. Концептуальні принципи управління ризиками в державному управлінні [Електронний ресурс] / О. Б. Білявська // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – № 6. – 2010. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=147>
9. Мельник А. Ф. Державне управління / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна. – К. : Знання, 2009. – 584 с.
10. Про Національний комітет України з питань роззброєння [Електронний ресурс] : Розпорядження Президента України від 10 груд. 1992 р. № 194/92-рп. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/194/92-%D1%>
11. Про ліквідацію Міжвідомчої робочої групи з розроблення Концепції реформування оплати праці в Україні і Національного комітету України з питань роззброєння [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 9 верес. 2002 р. № 809/2002. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/809/2002/>
12. Про заходи щодо вдосконалення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 18 верес. 1996 р. № 841/96. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/841/96/>
13. Положення про організацію та проведення міжнародного співробітництва у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України : Наказ Міністра оборони України від 23 серп. 2006 р. № 502 зі змінами.
14. Концепція розвитку наукової діяльності Національної академії державного управління при Президентові України до 2020 року : затверджена наказом президента Національної академії державного управління при Президентові України від 3 квіт. 2015 р. № 91. – К., 2015.
- socio-philosophical analysis], Institute of High education. – К., 2006. – 444 p.
5. Shpilova L. M. Metodolohichni aspekty realizatsiyi polityky natsional'noyi bezpeky [Methodological aspects of national security policy], Ukraine-NATO. – 2006. – vol. 5. – pp. 21-28.
6. Kazakhstan y OBSE: monohrafyya / Pod obshch. red. B. K. Sultanova. Almaty: KYSY pry Prezydentе Respublyky Kazakhstan [Kazakhstan and OSCE: monograph / Under total Ed. By B.K Sultanov. Almaty: KISR under the President of Republic of Kazakhstan, 2009], 2009. – 288 p., pp. 18-19.
7. Ellen Propper Mickiewicz, Roman Kolkowicz International Security and Arms Control. Praeger, New York. 1986-2006. 188 pages.
8. Bilyavs'ka O.B. Kontseptual'ni pryntsyipy upravlinnya ryzykamy v derzhavnomu upravlinni. [Conceptual risk management framework in public administration.] Electronic scientific specialized edition of «Public Administration: improvement and development» Vol. 6, 2010. [Electronic resource] / Access: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=147>
9. Mel'nyk A.F. Derzhavne upravlinnya [Public Administration [Text] / A.F. Mel'nyk, O.Yu.Obolens'kyi, A.Yu. Vasina – K.: K.: Knowledge, 2009. – 584 p.
10. Pro Natsional'nyy komitet Ukrayiny z pytan' rozzbroyennya. [About the National Committee for Disarmament Affairs of Ukraine.] Order of the President of Ukraine of 10.12.1992 # 194/92-rp [Electronic resource]: Access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/194/92-%D1%>
11. Pro likvidatsiyu Mizhvidomchoyi robochoyi hrupy z rozroblennya Kontseptsiyi reformuvannya oplaty pratsi v Ukrayini i Natsional'noho komitetu Ukrayiny z pytan' rozzbroyennya. [About the Elimination of the Interagency Working Group on the development of the Concept of reforming wages in Ukraine and National Committee on Disarmament of Ukraine.] Decree of the President of Ukraine of 09.09.2002 # 809/2002 / [Electronic resource]: Access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/809/2002/>
12. Pro zakhody shchodo vdoskonalennya koordynatsiyi diyal'nosti orhaniv vykonavchoyi vlady u sferi zovnishnikh znosyn [On measures to improve coordination of executive power in the sphere of external relations.]: Order of the President of Ukraine of 18.09.1996 # 841/96 / Access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/841/96/>
13. Polozhennya pro orhanizatsiyu ta provedennya mizhnarodnoho spivrobotnytstva u Ministerstvi oborony Ukrayiny ta Zbroynykh Sylakh Ukrayiny. [Regulations on the organization and conduct international cooperation in the Ministry of Defense and the Armed Forces of Ukraine]: Order of the Minister of Defense of Ukraine from 23.08.06 # 502 amended.
14. Kontseptsiya rozvytku naukovoyi diyal'nosti Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrayiny do 2020 roku. [Scientific concept of development of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine till 2020.] Approved by order of the president of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine on 03.04.2015 #91. Kyiv.